

РОЗДІЛ 4 ВОЛОДИМИР ГНАТЮК У СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Кіраль Сидір Степанович — доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу бібліографії Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського

ЛИСТУВАННЯ О. ЧЕРЕМШИНСЬКОГО З І. ЧЕНДЕЄМ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ МУЗЕЮ В. ГНАТЮКА У с. ВЕЛЕСНІВ

В архіві лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Івана Чендея (1922–2005) збереглися листи директора обласного етнографічно-меморіального музею В. Гнатюка у селі Велеснів Монастириського району на Тернопільщині, заслуженого працівника культури України, лауреата премії імені П. Чубинського, Всеукраїнської премії «За подвижництво» імені В. Гнатюка Остапа Степановича Черемшинського (1936–2015). Свого часу авторитетний текстолог і джерелознавець М. Возняк вважав, що публікація листів — і в цьому їх найбільша наукова вартість — збереже «цікавіший матеріал для дослідів над історією української літератури, науки й публіцистики». У листах як автентичному документі доби не лише дослідник, а й будь-який уважний читач зможе, на думку М. Возняка, віднайти «...масу подробиць, незайвих для історії нашого недавнього минулого взагалі»²⁶.

У листах О. Черемшинського та І. Чендея, які публікуються вперше, читач справді відшукає цікаві «подробиці», які доповнюють «образ часу й доби» (І. Денисюк), зокрема про творче життя і діяльність творців цього епістолярного діалогу. Беручи до уваги датування першого листа 20.02.1972 р. І. Чендея до О. Черемшинського, вони записалися в Ужгороді під час міжнародної конференції з нагоди 100-

²⁶ *Возняк М.* Матеріали до історії українського письменства ХІХ в. *Життя і мистецтво*. 1920. Річник І. С. 28–29.

річчя Володимира Гнатюка в 1971 р. Цей лист закарпатського новеліста цінний ще й тим, що фіксує «щохвилинні» (М. Коцюбинська) враження про ту атмосферу, яка панувала на цих урочистостях, а також містить оцінну характеристику значення постаті В. Гнатюка в історії української культури. Автор «Березневого снігу» справедливо твердив, що «попри позитивний факт проведення такого діла нашими науковцями», «вшанування заслуг і особи Гнатюка» мало би бути **«куди ширшим, більш урочистим і більш масовим** (виокремлення наше. — С. К.)». Докір І. Чендея немовбито адресований і нинішнім владцям, причетним до питань культури, адже якби не відбулася конференція в Тернопільському педуніверситеті ім. В. Гнатюка, то 150-річчя видатного вченого взагалі не було б відзначено. Отож при нагоді висловлюю щире подяку організаторам цього заходу, зокрема професоркам Зоряні та Мар'яні Лановикам за проведення конференції.

Знаючи заслуги В. Гнатюка на ниві науки, зокрема фольклористики та етнографії, І. Чендея вразив той «майже порожній зал аудиторії» в Ужгородському університеті, а виступи промовців, попри «відповідність вимогам науки», були «часто холодними, без іскри «священного» вогню». Тому й небезпідставно бентежило письменника те, як «часто ми ще не вміємо огортати великою за серцем своїм шаную тих предків, що цього собі цілим життям заслужили...». Такої шани заслуговує публікацією листів і сподвижник на ниві нашої культури О. Черемшинський, виступ якого в Ужгороді в 1971 р. застав у душу І. Чендея своїм щирим «ентузіазмом, запалом і справжнім патріотизмом».

Враження закарпатського новеліста були непомильними, якщо взяти до уваги подальше життя і діяльність О. Черемшинського як краєзнавця, етнографа, літературознавця, громадського діяча, бібліотекаря. Про це свідчить і бібліографічний покажчик праць О. Черемшинського за 1963–2006 рр., виданий у 2007 році Державним архівом Тернопільської області й містить 1400 позицій. Тут варто пригадати лише деякі знакові факти з творчої та життєвої біографії Остапа Степановича: записав більше 700 народних пісень та близько 1000 коломийок, частина яких зберігається в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України (не випадково у листі до І. Чендея від 14. 03. 1972 р., будучи зворушений «листом-присвятою на книзі», запевняв свого адресата в тому, що «завжди пам'ятатиму Ваші заповітні слова про охорону та примноження народної криниці — усної творчості. Так, не можна занехаюва-

ти живодаїні джерела рідного народу»), ініціатор спорудження пам'ятників з нагоди 100-річчя В. Гнатюка на могилі на Личаківському цвинтарі у Львові та біля музею у Велесневі присвоєння імені В. Гнатюка Бучацькій середній школі № 1 (нині гімназія), Велеснівській школі, Тернопільському державному педагогічному інституту (нині університет), відкриття меморіальних таблиць В. Гнатюку в Тернополі, Бучачі, Велесневі, Івано-Франківську, Львові, Ужгороді. О. Черемшинський, як відомо, співзасновник художньо-меморіальних музеїв Ю. Панькевича в Усті-Зеленому, Олени Киселівської у Монастириськах. Вражають полишені ним вишиті сорочки, краватки, рушники, подушки.

Як директор музею О. Черемшинський зав'язав контакти з багатьма культурно-громадськими діячами та науковцями не лише в Україні, а й поза її межами, зокрема дочкою В. Гнатюка Лесею Гнатюк-Піснячевською, зятем його швагра Г. Смольським, який подарував багато меморіальних речей, Т. Франком, Іриною Коцюбинською, дружиною Марка Черемшини Наталією Семанюк, дружиною Гната Хоткевича Платонідою Володимирівною, синами В. Стефаніка Семеном і Кирилом, також С. Людкевичем, М. Колессою, А. Кос-Анатольським, С. Гебус-Баранецькою, С. Караффою-Корбут, І. Крислачем, Д. Кривачем, Д. Павличком, М. Ільницьким, М. Мушинкою та багатьма іншими. Ця, без сумніву, захоплива сторінка біографії О. Черемшинського ще чекає на окреме докладне вивчення.

Відомо, скільки зусиль докладав О. Черемшинський для збагачення фондів, музею у Велесневі. Про це свідчить і той факт, що в листі до І. Чендея від 1 серпня 1972 р. повідомляє, що «привіз зі Львова фотокопію Почесної грамоти Володимира Гнатюка — почесного члена товариства «Просвіта» в Ужгороді від 16 червня 1921 року», оригінал якої зберігається у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка АН УРСР. Завдяки І. Чендеєві вдалося встановити, що бланк грамоти, як і міркував О. Черемшинський, був оформлений видатним закарпатським художником Осипом Бокшаєм, про що повідомляв велеснівському адресатові 4 лютого 1973 р. Справа в тому, що з цим художником письменник добре знався, отож одразу пізнав «його традиційне письмо — напис» і «почерк живописця». Однак, аби розвіяти будь-які сумніви, І. Чендей вдався до самостійної «мистецької» експертизи: «... коли з побільшуючим склом звернетеся в правий нижній кутку наголовку, то над самою розеткою біля закрученої в спіраль

гілки знайдете виразне «Осип Бок...», далі літеру «ш» і верхній гаччок літери «й»».

І. Чендея приваблювала «шляхотність, ... високе благородство, ... інтелігентність і такт» О. Черемшинського як людини, а також захоплювала й діяльність як «вченого і дослідника, організатора культурної справи». Підтвердженням тому є той факт (який не може не захоплювати!), коли, скажімо, у листі до О. Черемшинського від 16 жовтня 1976 р. повідомляє ужгородському адресатові про відзначення 50-річчя з того дня, коли «перестало битися велике й шире серце нашого земляка-академіка АН УРСР В. М. Гнатюка». З цієї нагоди відданий своїй справі директор Велеснівського музею спеціально їздив до Львова, де «поклонився його праху та поклав на могилу китиці калини, що кущиться перед його музеєм біля пам'ятника йому у Велесневі, та пучки колосків золотої пшениці з колгоспних полів рідного краю, багато живих квітів», а в селі прочитав кілька доповідей «Володимир Гнатюк — видатний слов'янський вчений» та мав намір «провести День пам'яті в його оселі».

Особливо цінним у цьому контексті є лист І. Чендея від 27 липня 1979 р., у якому той повідомляє про своє перебування в Югославії, зокрема в Новому Саду, в Руському Керестурі. Закарпатському новелісту особливо «приємно явилось, коли тут з великою уклінністю згадували (звичайно, сучасники) плідну працю по дослідженню побуту і народної творчості русинів-українців колись В. М. Гнатюком». І. Чендей слушно зауважив, що «з того часу не було вченого, який би так докладно припав до джерел народної творчості, як це було вчинено Гнатюком Володимиром». Цю маловідому широкому загалу «закордонну діяльність» В. Гнатюка щодо дослідження фольклору цього регіону згодом докладно вивчить М. Мушинка у монографії «Фольклор русинів Войводини», яка побачила світ 1989 р. в Новому Саді (Сербія).

До речі, у «Щоденнику» І. Чендей полишив вартій уваги у цьому контексті запис від 3 березня 1991 р.: «Мушинка завжди вабив до себе глибиною мудрості того вченого, з котрим спілкуватися цікаво і приємно. Зазнав він літ лихих утисків, довго знаходився «поза законом», змушений був то випасати худобу, то бути черговим в котельній і в цей спосіб заробляти на хліб. І так встигав робити багато на царині духовній. Нині він є одним з найкомпетентніших дослідників життя і творчості Володимира Гнатюка, належить до тих збирачів і дослідни-

ків народної мудрості, яких небагато як за якістю роботи, так щодо набутку...» (Архів І. Чендея).

З цієї подорожі письменник, як завжди, «привіз деякі видання русинів-українців», й пообіцяв, що «коли знайдеться доцільність, конче надішлю з видань музею у Велеснів. Добре було б, коли б Ви повідомили мене, чи маєте щось з видань Бачки останнього десятиріччя».

Ув одному з листів І. Чендей оповідає про свої клопоти, пов'язані з перебудовою хати. О. Черемшинський вважав їх «приємними», адже від того, яка «в нас господа», слушно зауважує він, «дуже багато залежить і наше здоров'я, і наше самопочуття, і настрої, і нахнення до праці». Для І. Чендея ці клопоти у його віці були вкрай обтяжливі й до решти підірвали здоров'я. При нагоді О. Черемшинський у листі від 19 лютого 1986 р. ділиться теж особливо приємною для нього як директора музею «будівельною» несподівано-неочікуваною новиною: «У мене тепер також приємна турбота та нові клопоти: маємо будувати новий будинок для музею Володимира Гнатюка (на два або три поверхи!)». Таку ідею «схвалив», радо сповіщає О. Черемшинський, тодішній перший секретар Тернопільського обкому компартії України А. І. Корнієнко, колишній перший секретар ЦК ЛКСМ України, «як прийшов до нашої області». О. Черемшинський ділиться своїми щасливими відчуттями, на жаль, наївно вірячи у їх практичну реалізацію: «Я навіть ніколи і не мріяв, що так буде! Є ж чудові та щирі люди на нашій землі!». І по сьогодні музей у Велесневі одноповерховий, як і за життя його засновника.

З листування з І. Чендеєм зримо постає Остап Черемшинський як книголюб (при музеї функціонував клуб книголюбів «Прометей»), справжній шанувальник творчості закарпатського прозаїка. Отож у велеснівця не раз виникало бажання «побачитися та поговорити» зі своїм адресатом, але «все так бракує вільного часу, щоб поїхати до Ужгорода». Зрештою, мріяв і про те, аби І. Чендей «все-таки колись вибрався із-за своїх гір» й «організував поїздку письменників Закарпаття» до Велеснева, щоб подивився «наш Музей вченого», яким гордився і при якому організував різні гуртки, провадив літературні вечори та інші культурно-просвітницькі заходи.

О. Черемшинський правдиво шанував І. Чендея як «великого майстра нашого красного письменства», отож був щирим, коли писав 19 листопада 1972 р.: «... тричі вклоняюся доземно і схиляю голову перед Вашими творіннями, до яких припадаю чистими устами своєї

душі! Хай буде щедрий ужинок на Вашій творчій ниві!». Для автора «Березневого снігу» в час заборони друку його творів такі слова важили дуже багато. На жаль, не вдалося поки що віднайти книжки, як зауважив сам О. Черемшинський, з його Ченденіани з дарчими написами, які, здебільшого, письменник писав розлого. Навіть зі слів О. Черемшинського «Вдячний за щирі та милі слова про мене!» можемо лише здогадуватися про їхній прихильний зміст. До речі, тут варто згадати показовий у цьому аспекті щоденниковий запис І. Чендея від 30 березня 1982 р.: «Вчора отримав бандероль від директора музею В. Гнатюка у Велесневі на Тернопільщині Остапа Черемшинського. У бандеролі була книжка «Березневий сніг», видання 1968 року. Черемшинський книгу надіслав для автографа.

Минули роки, а зацікавлення виданою досить давно книжкою не вгасло...» (Архів І. Чендея).

І. Чендєєві імпонувало й те, що О. Черемшинський привітав його з «призначенням ... премії переможцю традиційного конкурсу «Літературної України» за краще оповідання «Опикунські турботи», яке ми з Романою (сестра О. Черемшинського. — С. К.) з великим зацікавленням прочитали і тішимося, що Новий рік так щасливо для Вас розпочався».

І. Чендей не приховував радості, що це «відзначення для мене приємне особливо тому, бо на Закарпатті саме це оповідання було вилучено з моєї нової збірки «Кринична вода», я ніяк не міг переконати затятих видавців у доцільності публікації твору — більше півроку велася докучлива і виморлива тяганина. Врешті твір так і не потрапив до видання. А оце Київ опублікував, ще й відзначив. Хіба подібне не засвідчує нашу закарпатську видавничу провінційність?» (лист від 12 січня 1981 р.). Разом із сестрою вони вважали цю подію у житті І. Чендея «великою моральною перемогою над людьми! Золото, куди б його не поклали, навіть у болото вкинули б, а воно світитиметься благородним світлом. Тож і така ж сама доля Вашого оповідання!».

У цьому контексті особливу цінність має лист І. Чендея до О. Черемшинського від 7 жовтня 1976 р. про вихід збірки «Зелена Верховина», адже її поява на світ у часи заборони друку його творів «ніби мала принести мені одну тільки радість». Та, на жаль, «звідав з цею книгою так багато гіркоти». А була ота гіркота спричинена низькою поліграфічною роботою, яка автора просто приголомшила: «...гидкий папір (здається мені, що взагалі книги друкувати на подіб-

ному — смертельний гріх і злочин), гіршого вже й бути не може! Що за неохайність фабрична! Ледве, ледве можна натрапити на книжку, щоб була не явним браком. ... бо що не книга, то шпурнути нею хочеться в макулатуру, а не давати в руки читачу, та ще такому, якого шануєш!..». На таких книжках І. Чендесві гидко було «написувати отих кілька авторських слів друзям». Автор збірки розмірковує над тим, якою має бути поліграфія, і бере за взірць словацькі видання: «Отримую від товаришів з Пряшівщини їхні книжечки. Любо в руки взяти! Книжка ошатна, віддрукована належно, папір — висока якість, палітурка — для віків». Він проводить цікаву паралель: між якістю етикетки на пляшці з горілкою, вином чи коньяком, де бачимо нерідко «хист, вправність і вміння, дорогий матеріал» та оформленням книжки: «... якою безбожно ганебною, цуравою, дрантивою, убогою, бідною може бути у нас книга», і за таке, був глибоко переконаний, «мало карати за подібне! За подібне треба виставляти на прилюдну ганьбу кожного, хто причетний до браку!». Отож доходить гіркого висновку: «При всій моїй бідності продовж багатьох літ після «Березневого снігу» якби я знав, яким буде тираж «Зеленої Верховини», якими будуть від цієї книги поліграфістами зогиджені мої особисті, авторські емоції і почуття, я відмовився б од «Зеленої Верховини»». Мав рацію І. Чендей, що натоді, хто мешкав у столиці, той мав і доступ до видавців, до друкарень з їхніми керівниками, завцехами, отож той, хто літератор, що «сидить на верхах», має «так званий чиновний вплив, його і побоюються, перед ним все і стелиться. Тут і видання, і тиражі, і папір добрий, і оформлення славне... І гонор потім. А що вже казати про гонорар?.. То само собою розуміється...». Така відверта розмова, іронізує прозаїк, могла б йому зашкодити, якщо «... не дай Боже, комусь з впливових та всесильних дізнатися про мое «вольнодумство»!».

Зрозуміло, що О. Черемшинському І. Чендей довіряв, отож ув іншому листі від 4 вересня 1980 р. згадує про своє перебування на Тернопільщині у Боришківцях Мельнице-Подільського району як автор сценарію документального фільму про відому колгоспницю Євгенію Долинюк, яку в селі звали Геня. Писався цей сценарій, зізнавався автор, важкувато, оскільки ««матеріал» опирався», адже І. Чендей навіч побачив «потворність явища, коли всі працюють на когось, аби того «когось» возвеличувати, ще до всього підпригають для потворності й слово». І ці несправжні «маяки», Герої Соцпраці, якою була Геня, насправді «гаснуть», «живуть минулим, колишнім», бо його «ге-

роїні» «уже було не [до] мотики і не до ниви, а до турбот про примірку якоїсь кохтини з панбархату — я виїжджав з Боришківців в Тернопіль, а вона в Тернопіль їхала до «ателу» (ательє) приміряти обновку...».

Про довірливість у листуванні О. Черемшинського та І. Чендея засвідчують й інші факти, про які йдеться у листах. Так, наприклад, закарпатець оповідає про непростий шлях виходу книжки «Кринична вода» («виник у мене конфлікт з видавництвом «Карпати» по окремих творах внаслідок примітивного прочитання і розуміння творчості видавничим головним редактором»), про той мізерний наклад як на ті часи: видавництво «Карпати» випустило всього 15 тисяч, тоді як «книготорг замовив в межах до шістдесят тисяч на республіку», що свідчило про популярність творів закарпатського письменника. Чи, скажімо, просить І. Чендея надіслати адресу чернівецького прозаїка Михайла Івасюка, бо «буду писати йому листа та попрошу його, щоб прислав для оселі Володимира Гнатюка свій роман «Балада про вершника на білому коні»». Або така вже, здавалось би, абсолютно «довірлива» дрібничка: «Дорогий Іване Михайловичу! Не гнівайтесь на мене. Може Ви змогли б нам прислати 2–3 флакончики чорного чорнила: нема чим записувати експонати до інвентарних книг» (лист від 16 січня 1981 р.).

Епістолярний діалог Остапа Черемшинського та Івана Чендея засвідчує, якими насправді мають бути взаємини справжніх українців, які своєю працею віддано служили улюбленій справі й творили Добро во ім'я майбутнього України.

ДОДАТОК 3
ОКРЕМІ ЛИСТИ ЗІ СПІЛКУВАННЯ
ОСТАПА ЧЕРЕМШИНСЬКОГО ТА ІВАНА ЧЕНДЕЯ

№ 1

Ужгород, 20/II — 72 р.²⁷

Шановний Товаришу Черемшинський!

Приємно було отримати від Вас газети з словом про конференцію до нагоди ювілею В. Гнатюка в Ужгородському університеті. Звичайно, попри позитивний факт проведення такого діла нашими науковцями, сам я уявляв би собі вшанування заслуг і особи Гнатюка куди ширшим, більш урочистим і більш масовим. Пригадую той майже порожній зал аудиторії, ті виступи, що, можливо, і відповідали вимогам науки, зате були часто холодними, без іскри «священного» вогню, і думаю собі над тим, як часто ми ще не вміємо огортати великою за серцем своїм шаную тих предків, що цього собі цілим життям заслужили...

Радий був почути Ваш виступ в Ужгороді — в ньому говорилося про ентузіазм, запал і справжній патріотизм!..

Бажаю Вам добра і щастя!

Щиро *Ів. Чендей*

№ 2

Дорогий Іване Михайловичу!

Сердечне спасибі Вам за зворушливого листа-присвяту на книзі! Завжди пам'ятатиму Ваші заповітні слова про охорону та примножен-

²⁷ Листи О. Черемшинського збереглися в архіві І. Чендея (Ін-т рукопису Національної б-ки України ім. В. І. Вернадського. Ф. 443 «Архів І. Чендея». Оп. 2. Од. зб. 287. Арк. 1–42). Там же збереглися окремі авторизовані машинописні копії листів І. Чендея до О. Черемшинського (Од. зб. 556. Арк. 1–19).

Висловлюю вдячність св. пам'яті Романі Черемшинській (1944–2021), директорці музею В. Гнатюка у Велесневі, за надані копії листів І. Чендея до О. Черемшинського. Листи публікуються вперше. З огляду на їх обсяг тексти подаємо без коментарів, оскільки листи згодом увійдуть до одного з томів епістолярної спадщини І. Чендея. Цього року побачив світ перший том листів: *Чендей І.* Листування з київськими критиками / упоряд., автор передм. і комент. д-р філол. наук, проф. Сидір Кіраль. Київ-Ужгород, 2021. Т. I. 668 с.

ня народної криниці — усної творчості. Так, не можна занехаювати живодайні джерела рідного народу.

Хай Вам легко працюється над новими творами, яких ми чекаємо!
На все добре!

З глибокою повагою
Остап Черемшинський

14. III. 1972, с. Велеснів, Музей В. М. Гнатюка

№ 3

Дорогий Іване Михайловичу!

Пару днів тому купив у Монастириській книгарні дві Ваших книжки «Птахи полишають гнізда...», які пересилаю і дуже прошу підписати для Музею В. М. Гнатюка та мені.

Недавно привіз зі Львова фотокопію Почесної грамоти Володи-мира Гнатюка — почесного члена товариства «Просвіта» в Ужгороді від 16 червня 1921 року. Бланк цього документа оформлений художником. Мені здається, що то робота худ. Бокшая. Якщо Вам випаде така нагода, то, будь ласка, запитайтеся про це в нього.

Щиро бажаю Вам всього доброго!

З глибокою повагою Остап Черемшинський
1 серпня 1972 р., с. Велеснів, Музей В. М. Гнатюка

№ 7

Дорогий і глибокошановний Оресте Степановичу!

Нарешті скидаю з серця і душі тяжкий гріх, що досі гнітив мене всякденно і нічно — надсилаю Вам книги з написом. Просив би точніше написати адресу — ім'я, по-батькові і т. д. — сестри, котрій маю надіслати ще книгу. Якось не зміг чітко прочитати ім'я сестри в листі, а плутати не хотілось би.

Чому так довго мовчав?

Був надто заклопотаний справами — весна, літо, осінь уплинуло-го року видалися невимовно складними і зайнятими. Та хвалити Доло, зараз майже, майже все є днем вчорашнім, можна сідати і за стіл. Сподіваюся, щось матиму нове цікаве.

Прошу дарувати мені мою неакуратність — головне, здається, що книги не пропали, вони ідуть до Вас.

Колись Ви писали, що нашли документ з оформленням Й. Й. Бокшая — це йдеться про членство Гнатюка в Закарпатській «Просвіті». Зовсім можливо, що саме Бокшай і був оформителем до-

кумента. Коли б Ви надіслали мені фотокопію, я майже на всі 100 Вам зміг би на це відповісти.

Бажаю Вам щастя і добра в Новому році. Нехай 1973 принесе Вам нові радості вченого і дослідника, організатора культурної справи. Бажаю Вам ще міцного здоров'я — воно важить багато у всякому ділі.

Щиро Ваш *Ів. Чендей*

Ужгород, 13 січня 1973 р.

№ 8

Шановний Іване Михайловичу!

Нарешті маю можливість надіслати Вам фотокопію Почесної грамоти Володимира Гнатюка — почесного члена «Товариства «Просвіта» Підкарпатської Русі». Сподіваюся, що Ви допоможете встановити, хто із художників Закарпаття намалював цю грамоту. Оригінал її зберігається у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка АН УРСР.

Щиро бажаю Вам всього доброго у праці та побуті!

З глибокою повагою Остап Черемшинський.

31.І. 1973 р., с. Велеснів. Музей В. М. Гнатюка.

P.S. Фотокопія у мене єдина, то прошу берегти і прислати на адресу музею вченого. Остап.

№ 9

Шановний Остапе Степановичу!

Щоб не затримувати музейний документ у себе, тут же повертаю Вам фотокопію почесної грамоти з 1921 р. про обрання Володимира Гнатюка членом «Просвіти» Закарпаття гоноріс кауза.

Звичайно, мальований документ виготовлено нашим художником Осипом Бокшаєм. Свідченням цього є і його традиційне письмо — напис (подібних написів збереглося щодо форми багато з-під пера Бокшая), і почерк живописця, і т. д.

Раніше, коли тільки ми з Вами списувалися, думав і про доцільність звернутися до нині ще живого Бокшая за підтвердженням на випадок сумніву. Зараз така необхідність відпадає, бо коли з побільшуючим склом звернетеся в правий нижній кут наголовку, то над самою розеткою біля закрученої в спіраль гілки знайдете виразне «Осип Бок...», далі літеру «ш» і верхній гачечок літери «й».

Цього всього, певно, і досить. Нам допоміг сам автор. До речі, знаючи його характер, я і дався в пошуки підпису. Знайшов його неозброєним оком, озброївшись, всього-до-всього зайвий раз пересвідчився.

Добра Вам і щастя, Музею великого процвітання.

Щиро Ваш Ів. Чендей

Ужгород, 4 лютого 1973 р.²⁸

№ 10

Шановний Остапе Степановичу!

Подаю Вам адресу Йосипа Йосиповича Бокшая: Ужгород, вул. Айвазовського.

Номера будинку, в якому художник проживає, не знаю. Але це немає ніякого значення, бо художник Бокшай один не лише на вул. Айвазовського в Ужгороді, але й на Закарпатті, якщо не більше.

Однак, мало вірю в те, що він Вам щось скаже. Бокшай дуже важко хворий, до всього завжди ставився скептично до розповідей про себе, про свою роботу і т. д. Крім цього, час творення ним грамоти В. Гнатюкові був таким давнім, що могло і з пам'яті вивіртитися.

А між іншим, спробувати можна!

З пошаною і доброзиченнями Ів. Чендей

Ужгород, 2/ІІ-73

№ 16

Дорогий Іване Михайловичу!

Такий радий та вдячний Вам за милого листа, що не можу навіть того в листі написати! Найперше, то не гнівайтесь на мене, що так настирливо просив автографи, а, по-друге, я щиро дякую Вам за сердечні слова присвят «Зеленій Верховини» для оселі Володимира Гнатюка, сестрі Романі, моєму щирому другу Петрові Шаряку і мені! Ваш дарунок вже зайняв своє місце серед багатьох подарунків нашого музею, що є його гордістю — живим зв'язком з сучасністю тим краєм, де не один раз бував великий вчений!

6 жовтня минуло 50-річчя від того дня, як перестало битися велике²⁹ й щире серце нашого земляка-академіка АН УРСР В. М. Гнатюка. 5 жовтня я був у Львові і поклонився його праху та поклав на могилу китиці калини, що кущиться перед його музеєм біля пам'ятника йому у Велесневі, та пучки колосків золотої пшениці з колгоспних полів рідного краю, багато живих квітів. А в селі прочитав уже кілька доповідей «Володимир Гнатюк — видатний слов'янський вчений». Ще

²⁸ Під текстом позначка олівцем «16.ІІ. 73 р. Остап». — С. К.

²⁹ Помилково «велике». — С. К.

хочу провести День пам'яті в його оселі. Про це Вам напишу в наступному листі.

Щиро зичу великого творчого натхнення та бадьорості, настрою до праці! Уклін Вам та щира подяка за подарунки від Романи та Петра Шаряка! Хай Вам все буде добре!

З найсердечнішими зиченнями щиро Ваш Остап Черемшинський
16 жовтня 1976 року, с. Велеснів, музей В. М. Гнатюка, Тернопілля.

Р. [S]. Дорогий Іване Михайловичу! Є в мене до Вас ще одна велика просьба: у мого щирого друга і шанувальника вашого красного письменства Романа Степановича Чеканського 25 жовтня буде день народження, то прошу Вас, будь ласка, підпишіть йому «Зелену Верховину» та пришліть мені до того дня, щоб йому її передати від Вас у День його народження! Для нього й нас усіх це буде найдорожчий подарунок з усіх, які він мав і буде мати! Чекаю Вашого слова!

Щиро Ваш Остап

№ 20

Дорогий Іване Михайловичу!

Сьогодні відіслав на Ваше ім'я у Закарпатське відділення Спілки письменників України збірку нарисів «Герої серед нас» і прошу всіх авторів, художників та Вас поставити свої автографи для оселі В. М. Гнатюка!

Всього доброго Вам!

З повагою щиро Ваш О. Черем[шинський]
26.XII. 1976 р., с. Велеснів, музей В. М. Гнатюка на Тернопільщині.

№ 21

Шановний Остапе Степановичу!

Щоб бути більш оригінальним, а простіше — просто поряднішим ув очах Ваших, на цей раз хотів би не повторяти отого колишнього, при якому Вам привелося чекати надіслані книги цілі місяці, а то й думати, що автор книгам зрадів та й не повертає уже їх. А через це, як бачите, відразу Вам повертаю бандероль з написаними екземплярами, в тому числі й для музею В. М. Гнатюка.

Нещодавно привелося побувати мені у Югославії. Був якраз в Новому Саду, в Руському Керестурі; приємно явилось, коли тут з великою уклінністю згадували (звичайно, сучасники) плідну працю по дослідженню побуту і народної творчості русинів-українців колись В. М. Гнатюком. З того часу не було вченого, який би так докладно

припав до джерел народної творчості, як це було вчинено Гнатюком Володимиром. З подорожі я привіз деякі видання русинів-українців, перегляну їх, коли знайдеться доцільність, конче надішлю з видань музею у Велеснів. Добре було б, коли б Ви повідомили мене, чи маєте щось з видань Бачки останнього десятиріччя.

Ось-ось з'явиться ще одна моя книга на полицях книгарень. Маю на увазі «Казку білого інею». Повість і кілька оповідань. Взагалі, рік 1979 для мене видався плідним і врожайним після цілої смуги років посушливих і на видання неврожайних...

Добра Вам і щастя! Вітання сестрі Романи.

Щиро Ваш *Ів. Чендей*

Ужгород, 27 липня 1979 р.

№ 41

Дорогий Михайле Івановичу!

Сердечне спасибі Вам за щирі слова дарчої присвяти на книзі «Птахи полишають гнізда...» для мене та сердечних слів на фотографії! Не вмію гніватися та мати зла на когось: адже чудово розумію, що не завжди є час для негайної відповіді, бо так часто і в мене буває.

Тішуся, що Ви здорові та маєте такі приємні клопоти — перебуваєте хату. Від того, яка в нас господа, дуже багато залежить і наше здоров'я, і наше самопочуття, і настрої, і натхнення до праці.

У мене тепер також приємна турбота та нові клопоти: маємо будувати новий будинок для музею Володимира Гнатюка (на два або три поверхи!), бо так пропонує перший секретар Тернопільського обкому Компартії України товариш Корнієнко Анатолій Іванович, що кілька років перед цим працював першим секретарем ЦК ЛКСМ України, як прийшов до нашої області. Я навіть ніколи і не мріяв, що так буде! Є ж чудові та щирі люди на нашій землі!

Дуже хотів би з Вами побачитися та поговорити, але все так бракує вільного часу, щоб поїхати до Ужгорода.

Уклін Вам від моєї сестри Романи та щирі зичення!

Від щирого серця бажаю Вам міцного здоров'я та щасливого закінчення будови, натхнення у праці над новими творами!

З глибокою повагою Ваш *Остан Черемшинський*

19 лютого 1986 року, село Велеснів, Музей В. М. Гнатюка, Монастирський район на Тернопільщині.